

- впровадження планів практичних заходів при виникненні кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень у випадку відхилення розвитку ситуації;
- координацію дій всіх учасників і контроль за виконанням заходів та їхніми результатами.

Саме за таких умов можна забезпечити систему моніторингу кожної із складових економічної стійкості підприємств, яка змогла б надати можливість оптимізувати її відповідно до перспектив розвитку.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, стійкість є найважливішою характеристикою економічної діяльності в ринкових умовах. Крім атрибута, який сприяє виживанню господарської системи в умовах кризи, вона забезпечує її переваги в залученні інвестицій, отриманні кредитів, виборі контрагентів та формуванні кваліфікованих кадрів. Чим вище стійкість підприємств, тим вище їх незалежність від зміни кон'юнктури і, отже, тим нижче, у загальному випадку, ймовірність банкрутства. Економічна стійкість підприємства відображає ступінь безпеки ділового співробітництва з ним, тому що підтверджує його здатність стабільно здійснювати свої основні функції і виконувати зобов'язання в умовах мінливого внутрішнього і зовнішнього середовища.

Література

1. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення / О.В. Ареф'єва, Д.М. Городянська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8(86). – С. 83-90.
2. Брянцева И.В. Рейтинговая оценка экономической устойчивости строительного предприятия [Текст] / И.В. Брянцева // Экономика строительства. – 2002. – № 11. – С.20-27.
3. Бугай З. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства / З. Бугай, М. Омельченко // Держава та регіони. – 2008. – № 1. – С. 34-39.
4. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством : Навч. посібник / В.О. Василенко. – К. : ЦУЛ, 2003. – 504 с.
5. Економіка підприємства: Структурно-логічний навч. посібник / За ред. С.Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2001. – 457 с.
6. Колодізєв О. Теоретичні аспекти управління економічною стійкістю підприємства / О. Колодізєв, К. Нужний // Галицький економічний вісник. – 2008. – № 1(16). – С. 53-59.
7. Севастьянов А.В. Оценка экономической устойчивости предприятия [Електронний ресурс] / А.В. Севастьянов. – Режим доступу: <http://www.mte.ru/w6.nsf>.
8. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства / Г.О. Швиданенко, О.І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2002. – 192 с.

УДК 334.716 (477)

Комарницький І.М.,
д.е.н., проф., проректор з науково-педагогічних
та соціально-економічних наук
Савіцький А.В.
викладач, здобувач

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняних промислових підприємств досить важливого значення набуває активізація їхньої зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням тих умов в яких вони змушені функціонувати та які ставить перед ними іноземний споживач щодо виробництва належної продукції. Легка промисловість, як і інші галузі вітчизняної економіки, не може не залежати від впливу зовнішнього ринку та обмежувати свою діяльність тільки орієнтацією на внутрішній ринок. Тому, на сьогодні, особливу актуальність набуває розвиток саме зовнішньоторговельних відносин вітчизняних підприємств галузі з іноземними партнерами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку вітчизняних підприємств легкої промисловості та їхнього співробітництва у сфері спрямування на іноземний ринок присвячені

роботи таких науковців, вчених та дослідників, як: Нижник В.М., Войнаренко М.П., Мазаракі А., Мельник Т., Тарасенко І.О., Ізовіт В., Носова Н.І., Сараєва І.М., Адвокатова Н.О. та ін.

Водночас, невирішеним аспектом загальної проблеми залишаються дослідження загальної тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств легкої промисловості протягом останніх років з урахуванням всіх проблем, які можуть обмежувати характер розвитку зовнішньоторговельних операцій вітчизняних підприємств галузі.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення головних умов, аспектів та проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності в яких функціонують вітчизняні підприємства легкої промисловості, їх позитивний та негативний вплив, значення та можливі шляхи вирішення. Важливим елементом дослідження виступає оцінка показників динаміки вітчизняних підприємств галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо звернути увагу на процеси реформування економіки України, то слід зазначити, що в сучасних умовах досить нелегко одночасно сприяти розвитку всіх галузей промисловості, підвищенню обсягів виробництва товарів підприємств з урахуванням тих умов, які ставить перед вітчизняними товаровиробниками зовнішній ринок. Не винятком і є легка промисловість, яка є одним з потужних виробничих комплексів країни, що має значні можливості щодо виробництва продукції не тільки на вітчизняний ринок, а і на іноземний. Для вітчизняних підприємств легкої промисловості, на сьогодні, досить гостро стоїть питання щодо розширення асортиментної політики, підвищення якості продукції за рахунок впровадження інноваційних проектів і в виробництво, залучення інвестицій, що сприятиме налагодженню зв'язків співробітництва з іноземними партнерами та споживачами.

Легка промисловість, як галузь промисловості, важлива для економіки країни через значну ємність внутрішнього ринку одягу і взуття, що можна підтвердити обсягами торговельного обороту, який в середньому становить більше 50 млрд. грн. Також, галузь визначається досить високими показниками результативності та ефективності, в порівнянні з показниками затратомісткості виробництва. Водночас галузь характеризується високим оборотом капіталу та тісними зв'язками з суміжними галузями промисловості, такими як хімічна промисловість, машинобудування, галузі АПК, які є регулярними споживачами продукції легкої промисловості [4, с. 5].

Для того, щоб охарактеризувати сучасний стан розвитку вітчизняних підприємств легкої промисловості, необхідно розглянути індекси промислової продукції підприємств легкої промисловості протягом періоду останніх трьох років (табл.1).

Таблиця 1

**Індекси промислового виробництва підприємств легкої промисловості
у 2009-2012 роках, %**

Показник	2009	2010	2011	2012	Абсолютний приріст (у %) за 2009-2012 рр.
Промисловість	78,1	111,2	107,6	98,2	20,1
Легка промисловість:	74,2	108,9	107,7	94,5	20,3
Текстильне виробництво, виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	72,0	109,5	108,6	97,1	25,1
Виробництво з шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	84,1	106,6	104,0	83,6	-0,5
Виробництво взуття	90,2	119,6	102,5	87,8	-2,4

*Джерело: систематизовано та розраховано на основі [8]

Згідно з табл.1, слід зазначити, що протягом періоду 2009-2012 рр. абсолютний приріст виробництва продукції вітчизняних підприємств легкої промисловості більший на 0,2%, ніж аналогічний показник промисловості в цілому, що свідчить про те, що виробництво продукції легкої промисловості зростає одночасно з розвитком всієї промисловості. Значну роль у виробництві вітчизняних підприємств легкої промисловості відіграє приріст текстильного виробництва, виробництва одягу, хутра та виробів з хутра, який становить 25,1%; виробництво з шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів спостерігається тенденцією зменшення обсягів виробництва на 0,5%, а виробництва взуття на 2,4%. З даних табл. 1 чітко видно, що в період кризових явищ, а саме у 2009 році, обсяги виробництва продукції були значно меншими, проте, починаючи з 2010 року виробництво промислової продукції підприємств легкої промисловості почало зростати, що свідчить про подолання основної хвилі кризового періоду та підтримки належного рівня виробництва. У 2012 році дані показники були дещо зменшені, що пов'язано з значним впливом іноземних конкурентів у споживання продукції легкої промисловості на вітчизняному ринку.

На нашу думку, легка промисловість чітко пов'язана з зовнішньоекономічною діяльністю та на сучасному етапі розвитку для того, щоб успішно розвиватись та існувати не може функціонувати

окремо від співробітництва з іноземними партнерами, що в першу чергу, пов'язано з такими чинниками як:

- для вітчизняних підприємств легкої промисловості вихід на міжнародний ринок здебільшого забезпечується на давальницькій схемі виробництва; відсутністю належної сировинної бази на вітчизняному ринку;

- відсутність оптової торгівлі;

- залучення іноземного досвіду партнерів щодо впровадження науково-технологічних процесів на підприємствах, нових розробок та інноваційних проектів для виробництва продукції високої якості та підвищенні рентабельності виробництва;

- низька купівельна спроможність продукції легкої промисловості на вітчизняному ринку та посилення конкуренції з боку іноземних товаровиробників.

Проте далеко не всі вітчизняні підприємства галузі готові вийти на міжнародні ринки та співпрацювати з ними, так як поряд з залученими інвестиціями та впровадженими інноваціями, що дозволяють подолати розрив між застарілим обладнанням на підприємстві та сучасною технологією виробництва, необхідно застосовувати потрібну державну політику. Тому для цього в для вітчизняних підприємств в Україні 16 грудня 2008 року між Міністерством промислової політики України та Міністерством економіки України, Конфедерацією роботодавців України та Всеукраїнським об'єднанням обласних організацій роботодавців легкої промисловості України було підписано Меморандум про партнерство та співробітництво у сфері питань, які пов'язані з стабільним розвитком легкої промисловості, а саме: розробка ефективної стратегічної державної політики для підтримки галузі; досягнення точності у дослідженні показників промислового виробництва та формування прогнозів розвитку легкої промисловості; забезпечення макроекономічного розвитку та стабільності всередині галузі та держави в цілому; визначення головних пріоритетів галузі; поглиблення інтеграційної політики щодо зближення співробітництва між вітчизняними підприємствами та країнами Європейського союзу у сфері діяльності легкої промисловості; розробка загальних, єдиних та стабільних правил ведення бізнесу підприємствами легкої промисловості у розвитку галузі та виходу на міжнародний ринок [2, с. 14].

Загальна тенденція розвитку діяльності підприємств легкої промисловості та їхньої зовнішньоекономічної діяльності не є винятком і для Подільського регіону, який динамічно розвивається разом з усіма загальними показниками промисловості в цілому. На нашу думку, зовнішньоекономічна діяльність регіону є важливим пріоритетним напрямком розвитку галузі, так як саме дана сфера за допомогою давальницької схеми виробництва і стала основним шляхом виживання галузі ще з початку 90-х років, що і перспективно розвивається і до сьогодні.

У табл. 2 наведені дані зовнішньоекономічної діяльності підприємств легкої промисловості Подільського регіону.

Таблиця 2

**Динаміка зовнішньоекономічної діяльності підприємств легкої промисловості
 Подільського регіону у 2009-2012 роках**

Показник		2009	2010	2011	2012	Абсолютний приріст, (+/-)	Темп зростання, %
		2009 – 2012 pp.					
Експорт, млн. дол.	Всього по регіонах України	39695,7	51405,2	68394,2	77422,2	37726,5	195
	Всього по Подільському регіону	853,6	989,1	1296,8	1468	614,4	172
	Хмельницька обл.	246,3	291,4	393,7	445,7	199,4	181
	Вінницька обл.	479	566,3	661,7	749	270	156,4
	Тернопільська обл.	128,3	131,4	241,4	273,3	145	213
Імпорт, млн. дол.	Всього по регіонах України	45433,1	60742,2	82608,2	93512,5	48079,4	205,8
	Всього по Подільському регіону	717,8	1016,1	1263,4	1430,2	712,4	199,2
	Хмельницька обл.	275,6	461,6	554,7	627,9	352,3	227,8
	Вінницька обл.	263	344,7	384,6	435,4	172,4	165,5
	Тернопільська обл.	179,2	209,8	324,1	366,9	187,7	204,7

*Джерело: систематизовано та розраховано на основі [3, с. 60-63; 9; 10; 11]

Згідно даних табл. 2, слід зазначити, що зовнішньоекономічна діяльність підприємств легкої промисловості Подільського регіону розвивалась протягом періоду 2009-2012 років досить стабільно

та починаючи з періоду кризових явищ в 2009 році показники приросту експорту та імпорту значно зросли. В загальному темп зростання імпорту перевищують темпи зростання експорту на 27,2%, проте протягом звітного періоду експорт зріс на 72%, а імпорт на 99,2%. Найбільший темп зростання експорту було зафіксовано у Тернопільській обл., що становить 213% та свідчить про те, що свідчить про те, що саме в цій територіальній одиниці Подільського регіону найінтенсивніше розвивалась зовнішньоекономічна діяльність. Найбільший темп зростання імпортних операцій у Подільському регіоні було зафіксовано у Хмельницькій обл., що становить 227,8% і свідчить про те, що саме Хмельницька обл. є найбільш залежною від постачання імпортової продукції з-за кордону та іноземної сировини та матеріалів для виробництва продукції легкої промисловості.

Для того, щоб чітко охарактеризувати ситуацію та умови в яких розвивають свою зовнішньоекономічну діяльність вітчизняні підприємства легкої промисловості, необхідно виокремити ряд проблеми, які пов'язані з тим що, підприємствам галузі доводиться працювати у мовах жорсткої конкуренції, яка зі вступом України до СОТ ставить перед підприємствами галузі нові завдання. Зі вступом України до СОТ умови здійснення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств легкої промисловості значно ускладнились, так як головними конкурентами легкої промисловості є Китай, Індія та Пакистан, які володіють замкнутим циклом технологічного циклу виробництва, що пояснюється наявністю власної сировинно-матеріальної бази, високою продуктивністю праці, низькими показниками на оплату праці, що становить 2-3% від собівартості виробленої продукції в той час як вітчизняна система передбачає 20% [7, с. 61].

Не дивлячись на позитивні тенденції розвитку, головні причини та чинники, які впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємств легкої промисловості можна пов'язати з наступними проблемами галузі: технологічна відсталість вітчизняних підприємств в порівнянні з технологіями зарубіжних; недостатній досвід роботи з іноземними партнерами та недостатньо розвинений механізм роботи маркетингових відділів підприємств; посилення конкуренції у зв'язку з лібералізацією ринків внаслідок вступу до СОТ та зростання обсягів постачання імпортової продукції на вітчизняний ринок; відсутність стабільного потоку інвестування галузі; відсутність на вітчизняному ринку обладнання, яке б сприяло високим показникам продуктивності праці та задовольняло сучасні міжнародні стандарти по виробництву продукції легкої промисловості, яка б в свою чергу відповідала необхідним вимогам якісних показників; низькі якісні характеристики вітчизняної продукції галузі; несприятливі інституційні умови ведення бізнесу на внутрішньому ринку [5, с. 172-173]; вплив фінансової кризи на можливість довгострокового кредитування обігових коштів для купівлі виробничої сировини та матеріалів; зниження купівельної спроможності населення країни внаслідок зниження доходів населення; збільшення собівартості продукції через підвищення цін на енергоносії на сировину; складність та подорожання митних процедур експортно-імпортних операцій [1, с. 7].

Для того, щоб активізувати зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних підприємств легкої промисловості необхідно перш за все звернути увагу на захист національного товаровиробника, що передбачає наступні аспекти розвитку: інтенсифікація зусиль вітчизняних виробників щодо завоювання стійких конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках шляхом поліпшення якості продукції, зниження її собівартості, підвищення наукоємності технологічних процесів виробництва; забезпечення більш гнучкої реакції на запити споживачів відносно спрямованості експортної продукції вітчизняних підприємств шляхом впровадження інноваційних проектів у вітчизняне виробництво та залучення іноземного досвіду, спрямування іноземних інвестицій та поступове спрощення та відходу від схем виробництва на давальницькій сировині [6, с. 46-47].

Висновки з даного дослідження. Таким чином, не дивлячись на позитивну тенденцію росту зовнішньоторговельних операцій протягом 2009-2012 років, слід зазначити, що для вітчизняних підприємств легкої промисловості для того, щоб інтенсифікувати активізацію зовнішньоекономічної діяльності, необхідно, перш за все, залучитися державною підтримкою та зайняти стійку позицію на внутрішньому ринку щодо сировинно-матеріальної бази для виробництва продукції легкої промисловості, що в свою чергу, дозволить користуватись вигідним положенням скоротити імпортні поставки та розвивати власне виробництво та пропонувати продукцію іноземним споживачам. Не винятком є і Подільський регіон, підприємства легкої промисловості якого змушені працювати по давальницькій схемі виробництва з передачею готової продукції іноземним замовникам. Така ситуація обмежує формування внутрішнього ринку споживачів, формування матеріально-сировинної бази та зосередженості на виробництві за допомогою набутого зарубіжного досвіду власної технологічно якісної продукції, що в подальшому дозволить налагоджувати власні ринки збуту.

Література

1. Адвокатова Н.О. Дослідження сучасного стану підприємств легкої промисловості України / Н.О. Адвокатова // Економічні інновації. – 2012. – № 47. – С. 5-14
2. Войнаренко М.П. Стратегія розвитку легкої промисловості України / М.П. Войнаренко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – № 6(Т.1). – С.13-19

3. Зовнішня торгівля України за 2011 р. – К. : Державна служба статистики України. – 2012. – 102 с.
4. Мазаракі А. Легка промисловість України: стан, проблеми експорту та імпорту товарів / А. Мазаракі, Т. Мельник, В. Ізовіт // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2011. – № 3. – С. 5-13
5. Носова Н.І. Стратегічні напрямки державної підтримки легкої промисловості України в умовах лібералізації міжнародної торгівлі / Н.І. Носова, І.М. Сараєва // Економічні інновації. – 2012. – № 47. – С. 165-177
6. Нижник В.М. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств легкої промисловості / В.М. Нижник, В.В. Шарко // Інноваційна економіка. – 2011. – № 4 (23). – С. 41-47
7. Сіренко К.Ю. Перспективи розвитку інноваційної діяльності легкої промисловості України / К.Ю. Сіренко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 9 (35). – С. 60-67
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Індекси промислової продукції за 2007-2012 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org>
9. Офіційний сайт Державного комітету статистики Вінницької області. Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2009, 2010, 2011, 2012 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>
10. Офіційний сайт Державного комітету статистики Тернопільської області. Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2009, 2010, 2011, 2012 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/>
11. Офіційний сайт Державного комітету статистики Хмельницької області. Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2009, 2010, 2011, 2012 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua>

УДК 65.012.12(075.8)

Мельник О.Г.,
д.е.н., професор кафедри зовнішньоекономічної
та митної діяльності
Нагірна М.Я.,
аспірант*

Національний університет «Львівська політехніка»

ДІАГНОСТИКА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. В сучасних умовах стрімкого зростання конкуренції, експортна діяльність є необхідною складовою комплексного функціонування економіки країни та важливим різновидом зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Підприємства, що здійснюють експортну діяльність, менш вразливі до впливу мікроекономічних чинників середовища функціонування. Експорт продукції підприємств допомагає у вирішенні низки важливих завдань: збільшенні прибутковості; нарощенні обсягів продажу; пошуку нових ділових партнерів; покращенні якісних характеристик продукції; уникненні сезонності попиту на товари тощо.

Зважаючи на важливість експорту для економіки країни та для функціонування всіх сфер бізнесу, вагомим елементом ефективного функціонування експортної діяльності є безперервне оцінювання, аналізування та виокремлення тенденцій діяльності і розвитку даного різновиду ЗЕД. Вирішити ці завдання можна за допомогою здійснення на підприємстві низки діагностичних процедур щодо експортної діяльності, адже саме діагностика передбачає процес оцінювання, аналізування та визначення особливостей діяльності і тенденцій розвитку окремих сфер функціонування підприємства (сфери експортної діяльності) чи його функціонування загалом за допомогою системи бізнес-індикаторів для накопичення необхідної інформації щодо прийняття зважених рішень на всіх етапах управління організацією для спрямування їх дії на елімінацію недоліків в діяльності підприємства та виокремлення сильних сторін ринкової структури. Етіологічна діагностика експортної діяльності підприємства, на відміну від звичайної, передбачає першочергове визначення основних факторів, що впливають на експорт підприємства з наступним виокремленням наслідків, спричинених дією таких

---

* Науковий керівник: Мельник О.Г. – д.е.н., професор